

Prof. Dr.
Sudi Apak

Arş. Gör.
Güneş Yılmaz

Finansal Kriz Döneminde Türkiye’de Kredi Kartları

Prof. Dr. Sudi APAK
Arş. Gör. Güneş YILMAZ
Beykent Üniversitesi, İİBF.

Özet

Kredi kartları kullanım amaçları açısından incelendikten sonra geçerli olan yasal düzenlemelere değinilmektedir. Türkiye’de kredi kartlarının sektörel büyüklüğü ve krizdeki yapısı incelenmiştir. Krizde yapılan düzenlemeler ile kartların tüketici üzerindeki yükü azaltılmıştır. Bankalar kredi kartı alacaklarını yapılandırırken onları çeşitli finansal araçlarla varlık şirketlerine devretmekte veya yurtdışından seküritizasyon kredileri ile kaynak sağlamaktadırlar.

Anahtar Sözcükler: Finansal kriz dönemi, kredi kartı düzenlemeleri, kredi kartı alacakları, varlık şirketleri, seküritizasyon kredisi.

Jel Sınıflaması: G01, G32.

Abstract (Credit Cards in Turkey during the Financial Crisis Period)

The use of credit cards are analyzed and present regulations are evaluated. The sectoral volume of credit cards and the impacts of the financial crisis are described. The regulations that are arranged during the crisis period aim to lessen the negative outcome over the consumers. The banks can restructure the credit card loans and sell them to asset management companies with different financial products or raise the funds from abroad through securitization.

Key Words: Financial crisis period, the regulations of credit cards, the credit card loans, asset management companies, securitization loans.

Jel Classification: G01, G32.

I. Giriş

İnsanların tüketim ihtiyaçlarının ve bunu karşılayan ürün çeşitlerinin günden güne artması, bu ürünleri üreten ve sunanları farklı ödeme ve/veya kredi araçları sunma zorunluluğu ile karşı karşıya getirmiştir. Bu açıdan tüketicilerin ödeme imkânlarını arttırma fikri ile beraber kredilendirme işlemleri ortaya çıkmıştır.

Kredi kartı kullanımı ilk olarak 1900’lü yılların başında Amerika Birleşik Devletleri’nde başlamış olup, ilk gerçek anlamda kredi kartı ise 1914 yılında Western Union tarafından çıkarılarak, kendi müşterilerinin hizmetine sunulmuştur. Böyle-

ce kredi kartının ilk görünüm şekli, satıcı ya da hizmet sunan tarafından doğrudan verilme yoluyla gerçekleşmiştir. Ancak günümüzde de kullanıldığı şekliyle kredi kartı 1950’li yıllarda, Diners Club tarafından çıkarılan Diners Card ile görünüm kazanmıştır. Para yerine bir ödeme aracı olarak kullanılan Diners Card ile kredi kartı kullanımı artmış ve yaygınlaşmıştır. ABD’de görülen bu gelişme, 1970’li yıllarda Avrupa’ya da sıçramış ve yaygınlaşarak kullanılmaya başlanmıştır¹. Ülkemiz-

¹ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Şebnem AKİPEK, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Kredi Kartları”, Ankara

de ise ilk kez 1968 yılında kullanılmaya başlanan kredi kartının yaygınlaşması ancak 1980'li yılların sonlarından itibaren gerçekleşmiştir².

Çalışmada kredi kartlarının tüketiciler açısından incelenmesinden sonra yasal durumu ikinci bölümde incelenmektedir. Üçüncü bölümde Türkiye'de kredi kartlarının sektörel büyüklüğü ve krizdeki yapısı analiz edilmektedir. Dördüncü bölümde kredi kartları için yapılan kriz dönemi düzenlemeleri bulunmaktadır. Beşinci bölüm kredi kartlarını Türk bankacılık sektörü olarak değerlendirmektedir. Son bölüm ise sonuçları ihtivâ etmektedir.

II. Tüketiciler Açısından Kredi Kartları ve Yasal Durum

Bankalararası Kart Merkezi 2009 Kart Monitör Araştırması verilerine göre, kredi kartının tüketiciler nezdinde önemi ve oranları kısaca şu şekildedir:

- Hem peşim hem de taksitli ödeme olanağı sunması (% 42),
- Nakit dolaşım ihtiyacını azaltması (% 42),
- Kaybetme ve çalıntı riskini ortadan kaldırması (% 23),
- Geçici malî sıkışıkları finanse etmesi (% 20),
- Dünyanın her yerinde alışveriş, nakit çekme olanağı sunması (% 20),
- Bürokrasiyi azaltması (% 8),
- İnternet ve telefon ile alışveriş imkânı sunması (% 4).

Kredi kartının ülke ekonomisi açısından önemi ve buna ilişkin oranlar ise, Bankalararası Kart Merkezi 2009 Kart Monitör Araştırması ile şu şekilde ortaya koyulmaktadır:

- Kayıt dışı ekonomiyi azaltması (% 56),
- Ticarî faaliyetleri canlandırması (% 39),

- Harcamaların kontrolünü sağlayarak şeffaflık getirmesi (% 20),
- Genel ekonominin kağıt yükünden kurtulması (% 14),
- Sektörel büyüme sağlaması, istihdam yaratması (% 13).

Kredi kartlarına ilişkin temel yasal düzenlemelerin 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu³ ile Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik⁴ hükümleri ile getirildiği görülmektedir. Kredi kartı tanımının 5464 Sayılı Kanun'un Tanımlar başlığını taşıyan 3. maddesi ile, nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kart veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarası şeklinde yapıldığı görülmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kredi kartı, hak sahibi kişiye açılmış potansiyel bir "kredi" olarak nitelendirilebileceği gibi, nakit ödeme yapılmaksızın belli bir mal satın alma veya sunulan bir hizmeti edinme imkânını veren bir "ödeme aracı" olarak da değerlendirilebilir. Buna göre kredi kartının iki işlevi bulunmaktadır ki bunlar, kredi kartının hem bir ödeme aracı hem de bir kredi aracı olmasıdır.

Kredi kartına ilişkin tanım 5464 Sayılı Kanun'da yapılmakla birlikte, kredilerin sınıflandırılmasının, kredilerin tahsil kabiliyeti ve borçluların kredi değerleri baz alınarak, Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile ayrıntılı olarak düzenlendiği görülmektedir. Bu bağlamda birinci grup krediler "standart nitelikte krediler ve diğer alacaklar" olarak adlandırılmakta olup, bu grupta yer alan krediler, "kredilendirilebilir nitelikte finansman yapısına sahip

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 52, Sayı:3, Yıl: 2003, s.105.

² Bankalararası Kart Merkezi 2009 Kart Monitör Araştırması ; Şebnem AKİPEK, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Kredi Kartları", s.105.

³ 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, 26095 Sayı ve 01.03.2006 Tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴ Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 26333 Sayı ve 01.11.2006 Tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

gerçek ve tüzel kişilere kullandırılan, anapara ve faiz ödemeleri, borçlusunun ödeme gücüne ve nakit akımına göre yapılandırılan, ödemeleri süresinde yapılan, gelecekte de geri ödeme sorunları beklenmeyen, tamamen tahsil edilebilecek nitelikte olan, borçlusunun kredi değerliliğinde zayıflama tespit edilmemiş olan” krediler ve diğer alacaklardan oluşmaktadır. İkinci grubu oluşturan “yakın izlemedeki krediler ve diğer alacaklar” olup, bu grupta; “kredilendirilebilir nitelikte finansman yapısına sahip gerçek ve tüzel kişilere kullandırılmış olan ve anapara veya faiz ödemelerinde halihazırda herhangi bir sorun bulunmayan, ancak, borçlunun ödeme gücünde veya nakit akımında olumsuz gelişmeler gözlenmesi ya da bunun gerçekleşeceğinin tahmin edilmesi veya krediyi kullananın önemli ölçüde finansal risk taşıması gibi nedenlerle yakından izlenmesi gereken veya anapara veya faiz ödemelerinin kredi sözleşmesinde yer alan şartlara uygun olarak yapılmasında sorunlar doğması muhtemel olan ve bu sorunların giderilmemesi durumunda borcun tamamının veya bir kısmının geri ödenmesi riski bulunan veya geri ödenmesi kuvvetle muhtemel bulunmakla beraber, mazur görülecek çeşitli nedenlerle anapara veya faiz ödemelerinin tahsili, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren 30 günden fazla geciken ya da Borçlusunun kredi değerliliği zayıflamamış olmakla birlikte düzensiz ve kontrolü güç bir nakit akımı yapısına sahip olması nedeniyle zafiyete uğrama ihtimali yüksek olan krediler ve diğer alacaklar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Üçüncü grup krediler ise “tahsil imkânı sınırlı olanlar” olup, bu grupta; borçlusunun öz kaynaklarının veya verdiği teminatların borcun vadesinde ödenmesini karşılamada yetersiz bulunması nedeniyle tamamının tahsil imkânı sınırlı olan ve gözlenen sorunların düzeltilmemesi durumunda zarara yol açması muhtemel olan veya borçlusunun kredi değerliliği zayıflamış olan ve kredinin zafiyete uğramış olduğu kabul edilen veya anaparanın, faizin veya her ikisinin tahsili vadesinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren doksan günden fazla geciken ancak

yüz seksen günü geçmeyen veya borçlusunun işletme sermayesi finansmanında veya ilâve likidite yaratmada sıkıntılar yaşaması gibi nedenlerle anaparanın veya faizin veya her ikisinin bankaca tahsilinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren 90 günden fazla gecikeceğine kanaat getirilen krediler ve diğer alacaklar yer almaktadır. Dördüncü grupta da “tahsili şüpheli krediler ve diğer alacaklar” yer almakta olup, bu grupta; mevcut koşullarda geri ödenmesi veya tasfiyesi muhtemel görünmeyen veya vadesi gelen veya ödenmesi gereken kredi tutarlarının tamamının kredi sözleşmesinde yer alan hususlar çerçevesinde banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağı kuvvetle muhtemel olan veya borçlusunun kredi değerliliğinin önemli ölçüde zayıfladığı ve zafiyete uğradığı kabul edilen, ancak birleşme, yeni finansman bulma imkanı veya sermaye artırımı gibi olanakların borçlunun kredi değerliliğine ve kredinin tahsil kabiliyetine yapması beklenen katkı nedeniyle henüz tam anlamıyla zarar niteliği taşımadığı düşünülen veya anapara veya faizin ya da her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin gecikmesi yüz seksen günü geçen, ancak bir yılı geçmeyen krediler ve diğer alacaklar yer almaktadır. Son olarak beşinci grup krediler ise, “zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklar” başlığı altında, “tahsilinin mümkün olmadığına kanaat getirilen veya ana paranın veya faizin veya her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsili bir yıldan fazla gecikmiş olan vb. kredi ve diğer alacakları ihtivâ etmektedir.

Yasal düzenleme bağlamında kredilerin tahsil kabiliyeti ve borçluların kredi değerleri temel alınarak sınıflandırılan ve ayrıntılı olarak tanımlanan kredi çeşitlerinden doğan veya doğması muhtemel ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla, malî tablolarında hesaben ayrılarak gider yazılması gereken karşılıklar da Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılmak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapıl-

masına İlişkin Yönetmelik⁵ tarafından belirlenmektedir. Buna göre bankalar, yukarıda saydığımız standart nitelikteki krediler toplamının % 1 ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrî nakdi krediler toplamının % 0,2'si oranında; yakın izlemedeki nakdî krediler toplamının %2 ve teminat mektupları, aval ve kefaletleri ile diğer gayrî nakdi krediler toplamının % 0,4'ü oranında genel karşılık ayırmak zorundadırlar. Bunun yanı sıra üçüncü gruba dahil kredilerin ve diğer alacakların % 20'si, dördüncü gruba dahil kredi ve diğer alacakların % 50'si ve beşinci gruba dahil kredilerin de % 100'ü oranında özel karşılık ayırmakla yükümlüdürler.

III. Türkiye'de Kredi Kartları ve Krizdeki Yapısı

Söz konusu yasal düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, kredilendirme işlemleri aslında bankalar açısından önemli yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda bir tür kredi aracı da alan kredi kartlarını bankaların müşterilerine verirken titiz davranması gerekmekte olup, geçtiğimiz yıllarda bu kadar yasal yükümlülüğü olan bankaların kredi kartı verirken özenli davranmadığı gözlenmiştir. Bundan dolayı da kredi kartı kullanımları yıldan yıla artış göstermiştir. Öyle ki, toplam kredi kartı sayısı 2008 yılının Ocak ayında 37 milyon 616 bin kişi iken, bu sayı 2008 yılı sonunda 43 milyon 394 bin kişiye kadar yükselmiştir. 2009 yılında da bu artış aylar itibariyle devam etmiş ve Haziran 2009'da sayı 44 milyon 24 bin kişiye kadar yükselmiştir. Buna göre, 2008 yılında yaşamımızın tüm alanlarına sıçrayan ekonomik kriz döneminde, tüketicilerin sahip oldukları kredi kartı sayısı hızla yükselmiştir. Oysaki bu gibi kriz dönemlerinde bankaların kart dağıtımlarını, yukarıdaki yasal yükümlülükleri de dikkate alındığında, belli bir sınırdan tutması ge-

rekmekte idi. Bu şekilde kredi kartı sayısındaki artışa paralel olarak yerli kredi kartlarının yurt içi ve yurt dışı kullanımları da 2008 yılında genel olarak artış göstermiştir. Ancak krizin yarattığı belirsizliğin ve endişelerin arttığı Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında harcama miktarının, 16.766,30 milyon TL ile stabil kalmış olduğu gözlenmiştir. Öyle ki Kasım ve Şubat 2008'de ise harcama tutarında düşüşler yaşanmıştır. 2009 yılına gelindiğinde ise, ilk iki ayda kredi kartı ile yapılan harcama tutarında düşüş eğilimi görülmüş, Mart ayından itibaren ise yükselişe geçerek Haziran 2009'da harcama 17.523,13 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu da göstermektedir ki kredi kartı kullanıcıları ekonomik krizin yaşandığı ilk dönemlerde bir miktar ihtiyatlı davranarak harcamalarını azaltma veya harcamalarında stabil kalsalar da, krizin varlığının benimsenmeye başlaması ile harcamalarını arttırma eğiliminde olmuşlardır.

Kredi kartı ile harcama tutarı bu şekilde seyrederken, tüketicilerin toplam alışverişleri içinde kredi kartını kullanma oranları ise ilginç bir tablo sergilemiştir. Buna göre kredi kartı ile alışveriş tutarının toplam alışveriş tutarı içindeki payı 2008 yılının ilk ayında % 98,24 iken, bu pay hemen hemen her ay azalış göstermiş; Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında % 97,97 ile stabil kalmış ve Aralık ayında ise % 97,78'e gerilemiştir. Ancak 2009 yılında tüketicilerin toplam harcamaların içinde kredi kartı ile harcamalarını azalttığı görülmektedir. Buna göre 2009 Aralık'ta bu oran % 97,40'a kadar gerilemiştir.

Yukarıda izâh edilenler değerlendirildiği vakit, kredi kartı ile harcama tutarı zikzaklar çizerek artış eğilimi göstermiş, ancak toplam harcamalar içinde kredi kartı kullanımı ise genel olarak sürekli bir azalış göstermiştir. Dolayısıyla tüketicilerin kriz dönemlerinde harcamalarını kısma eğiliminde oldukları görülmesine rağmen kredi kartı ile harcama tutarları ise genel anlamda artış eğiliminde olmuştur. Öyle ki, bu oran geçen yılın ilk üç ayına göre 2009 yılında % 14'lük bir artış göstermiştir. Yine banka kartlarıyla birlikte,

⁵ Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik, 27119 Sayı ve 23.01.2009 Tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

kartla yapılan alışverişlerin tutarı % 65 seviyesinde iken, aylık alışverişlerde nakit kullanımını ise % 35'ler civarındadır.

Yine kredi kartı işlemlerinde nakit çekme tutarlarının toplam harcama tutarı içindeki payı ise Ocak 2008'de %11,43 iken Mayıs 2008'de azalış trendinde olmuş ancak Mayıs'tan itibaren artış göstermiştir. Aralık 2008'de % 13,25'e kadar artmıştır. Ancak 2009 yılında kredi kartından nakit çekme oranı sürekli azalmış ve Haziran 2009'da bu oran % 9,61'e kadar gerilemiştir.

Sonuçta kredi kartları ile yapılan alışveriş ve nakit çekme işlemlerinin toplamının toplam alışverişler içindeki payı Ocak 2008'de % 109,67 iken, bu oran zaman zaman azalmış ya da stabil kalmış, nihayet Aralık 2009'da % 107,01'e kadar gerilemiştir.

Ülkemizde kredi kartı kullanıcılarının sayısı, yukarıda da belirtildiği üzere yıldan yıla artarken, kredi kartlarının ayda ortalama 8 kez kullanıldığı görülmektedir. Kredi kartı ile aylık ortalama harcama tutarı ise 881 TL olarak kaydedilmektedir.

Bütün bunların yanı sıra kredi kartı borcunu ödememiş kişi sayısı 2004 yılından itibaren sürekli artış göstermiştir. Buna göre yıllar itibariyle kredi kartı borcunu ödememiş kişi sayısı şöyledir:

Yıllar	Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Kişi Sayısı
2004	22.987
2005	98.435
2006	118.636
2007	148.564
2008	400.428
2009 ilk altı ay toplamı	467.871
2009 Ocak	76.457
2009 Şubat	71.461
2009 Mart	76.405
2009 Nisan	65.284
2009 Mayıs	83.701
2009 Haziran	94.563

Tabloda yer alan verilere göre, krizin yaşandığı 2008 yılında kredi kartı borcunu ödememiş kişi sayısında patlama yaşanmıştır. Buna göre 2007 yılına göre 2008

yılında borcunu ödememiş kişi sayısında % 169,5 oranında bir artış görülmüştür. Bu da göstermektedir ki, son yıllarda yaşanan ekonomik sorunlar, işsizlik sorunu gibi sebepler, kredi kartı borçlarının ödenmesi sorununu da beraberinde getirmiştir. Merkez Bankası'nın sorunlu kredi kartı alacakları oranlarına bakıldığında % 9,45 civarında olduğu görülmektedir. Benzer duruma 2001 krizinde de rastlanmış olup, bu oran 2001 krizi döneminde % 11-12 civarında idi.

IMF'ye göre ABD'lilerin 1,9 trilyon dolar olan toplam kredi kartı borcunun % 14'ü batık durumda iken Avrupa'da ise toplam tüketici borçları 2 trilyon 467 milyar dolar seviyesinde. Bu borcun en büyük kısmı ise İngiltere'de olup, batık oranı Mayıs 2008'de % 6,4 iken Mayıs 2009'da % 9,37'ye yükselmiştir⁶.

Bankalararası Kart Merkezi 2009 Kart Monitör Araştırması verileri de dikkate alındığında şu tespitler yapılabilmektedir:

Ülkemizde kredi kartı kullanıcılarının % 80'lik kısmı borç ödemelerinin tamamını hesap kesim tarihinde yapmaktadır. Bu noktada belirtilmesinde fayda vardır ki, Türkiye'de kredi kartı borcunu ödeyemeyen yaklaşık 1.300 bin kişi bulunmaktadır. Dolayısıyla aslında toplam kart sahipleri açısından bakıldığında bu oran çok büyük bir sayı değildir diyebiliriz. Ayrıca değerlendirme yapılırken mutlaka, kredi kartı hamili denilebilecek kişilerin, birden fazla kart sahibi olduklarını da dikkate almak gerekmektedir. Buna göre, borcunun bir kısmını ödeyenlerin oranı 2001 yılında, yani yine bir kriz döneminde % 40 iken, günümüzde % 20'ler seviyesine gerilemiş durumdadır. Borcunun bir kısmını ödeyebilen % 18'lik kesim incelendiğinde, bunların % 48'inin asgari ödemeyi yapabildiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ise, % 52'nin asgarini üzerinde ödemesini gerçekleştirildiği belirlenmektedir. Borcunun yarısını ya da yarısına yakını ödeyenlerin oranı ise % 33'ü buluyor. % 5'lik bir kısım ise borcunun % 80'inden fazlasını ödeyebilmektedir.

⁶ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.haber-turk.com/ekonomi/haber>.

Yine ülkemizde halkın % 67'sinin hiç kredi kartı bulunmuyor. Kart borcu bulunan % 33'lük kesimin % 13'ünün 250 TL ile 500 TL arasında borçlu olduğu; % 4'ünün 2001 TL ile 5000 TL arasında borçlu olduğu; % 1'lik kesimin de 5001 TL'nin üzerinde borçlu olduğu tespit edilmektedir. Yaşanan ekonomik daralma ve işsizlik kredi kartlarında tasfiye işlemlerini yani batık tutar ve oranlarını arttırmıştır. Buna göre tasfiye olunacak kredi kartı tutarı 3 milyar 500 milyon TL iken, batık kredi kartı oranı da çift haneye çıkarak % 10,47'ye yükselmiştir.

IV. Kredi Kartlarında Kriz Dönemi Düzenlemeleri

Ekonomik krizin devam etmesi, durgunluk ve işsizlikte yaşanan rekor seviyelerle birlikte batık kredi kartlarında yaşanan tutar ve oran artışları, 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartlarında Değişiklik Yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmış ve batık kredi kartlarına ilişkin bir düzenleme yapılması yoluna gidilmiştir. Buna göre de 7 Temmuz'da yürürlüğe giren 5915 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun⁷ ile, kredi kartı borcunu ödemede zorlanan ve ihtar çekilen ya da icra takibine başlanılan kart sahiplerine kolaylık getirilmesi amaçlanmıştır. Buna göre yapılan ilk düzenleme bağlamında kredi kartı asgari ödeme tutarının, eskiden olduğu gibi % 20'den aşağı olamayacağı belirtilmiştir. Ancak bu oranın Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından, Hazine Müsteşarlığı ve T.C. Merkez Bankasının olumlu görüşü ile % 40'a kadar arttırılabileceği; arttırılan bu oranı % 20'ye kadar indirebileceği belirtilmektedir.

5915 Sayılı Kanun ile getirilen asıl önemli düzenleme, 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'na eklenen geçici 5. maddede yer almaktadır. Söz konusu geçici madde ile getirilen düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

⁷ 5915 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 27281 Sayı ve 07.07.2009 Tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

- 31 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla, ödeme için ihtar çekilmiş veya haklarında icra takibi başlatılmış ya da üçüncü, dördüncü veya beşinci gruba dahil krediler ile diğer alacaklar içerisinde sınıflandırılmış kredi kartı borcu bulunan kart hamillerine, Kanun'un yayımı tarihi olan 7 Temmuz'dan itibaren 60 gün içerisinde ilgili kredi kartını çıkaran kuruluşa ya da kuruluşun avukatlarına ya da 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında faaliyet gösteren varlık yönetim şirketine veya temsilcilerine yazılı olarak müracaat ederek yeni bir ödeme planına bağlanma imkânı sağlanmaktadır.

- Ödeme plânına esas borç tutarı, 31 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla, kart hamiline ödenmesi için ihtar çekilen veya hakkında icra takibi başlatılan ya da üçüncü, dördüncü veya beşinci grup krediler ile diğer alacaklar içerisinde sınıflandırılmış bulunan kredi kartı ana para ve faiz borcu toplamı, 31 Mayıs 2009 tarihine kadar TC Merkez Bankasınca 3 aya kadar vadeli ağırlıklı ortalama mevduat faiz oranı esas alınarak ilâve edilecek aylık endeks katsayısı ile çarpılmak suretiyle hesaplanmaktadır.

- Hesaplanan ödeme plânına esas borç tutarının müracaat tarihinden itibaren 30 gün içerisinde defaten ya da taksitler halinde ödenmesi halinde herhangi bir ilâve borç hesaplamasına gidilememektedir. Ancak, ödeme plânına esas borcun vadeli olarak ödenmesinin talep edilmesi halinde aylık eşit taksitler şeklinde ödenecek borç tutarı;

- 6 aylık vade için 1,04,
- 12 aylık vade için 1,08,
- 24 aylık vade için 1,18,
- 36 aylık vade için 1,26

ile çarpılarak hesaplanacak tutarın ay sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Vadeli ödemelerde kart sahipleri ilk taksidi peşin olarak ödemek zorundadırlar. Ayrıca kredi kartı borçlusunun yukarıda belirtilen usule uygun olarak müracaat etmesi ve yapılan ödeme plânı doğrultusunda taksit tutarlarını ödemesi şartlarıyla, hali hazırda yapılmış işlemler baki kalmak kaydıyla, icra işlemleri dur-

makta ve İcra ve İflas Kanununda belirtilen süreler de işlememektedir. Yine kredi kartı borçlusunun bu ödeme plânına karşı ancak, plan doğrultusunda ödeme yapmak ve ödemelere devam etmek koşulu ile itiraz yoluna başvurması mümkündür. Ayrıca bu Kanun kapsamında yeniden yapılandırılan borçlarda, borçlunun yapılandırma öncesi dönemde borca vaki itirazları ortadan kalkmaktadır. Borçlu hakkındaki icra takibi ise, ancak ödeme plânı uyarınca son taksitin ödenmesi ile ortadan kalkmaktadır.

Altı aylık vade de dahil olmak üzere, kabul edilen taksit plânına göre, bir yıl içerisinde 3 taksitin vadesinde ödenmemesi halinde bu madde ile sağlanan haklar, kartı çıkaran banka ya da varlık yönetim şirketince ortadan kaldırılabilir.

Bu şekilde bir yasal düzenleme üzerinden bir aylık bir süre geçmiş olmasına rağmen, düzenlemeden yararlanma oranının sınırlı kaldığı gözlenmektedir. Buna göre kredi kartı borçlularının yeniden yapılandırılması için bankalara müracaat edenlerin sayısı % 10 seviyelerinde kalmış bulunmaktadır. Daha açık bir ifadeyle 31 Mayıs itibarıyla 3,3 milyar olan (şu anda rakam 3,5 milyara ulaşmıştır) batık kredi kartı tutarının sadece 330 milyon lirası borçluların yapılandırılmasından faydalanma yolunu seçmiştir. Aslında kredi kartı borçluları, Kanun'un yürürlüğe girdiği 7 Temmuz 2009 tarihinden itibaren 60 gün içerisinde başvuruda bulunabileceklerdir. Yani borçluların müracaatı için yaklaşık bir aylık bir mühlet olduğunu da göz ardı etmemek gerekmektedir. Buna ilave olarak başvuruya ilginin sınırlı olmasının en önemli sebebi olarak, borçluların halihazırda ödeme gücünün olmaması gösterilebilir kanısındayız. Zira TÜİK verilerine göre, işsizlik rakamları, ekonomik kriz ve etkileri neticesinde, Nisan 2009'da %14,9, Mayıs 2009'da ise % 13,6 olarak gerçekleşmiştir.

Ayrıca kredi kartı borçluları ve ödene-memesi konusunda belirtilmesinde fayda olan diğer bir husus da, bankalarca kredi kartlarına uygulanmakta olan aylık azami faiz oranlarıdır. Genel olarak bankalar tarafından 1 Temmuz 2009 tarihinden

geçerli olmak üzere bankalarca kredi kartı işlemlerinde uygulanacak aylık azami akdi faiz oranı, TL için % 3,49, ABD doları için % 2.54 ve Euro için % 2.30, aylık azami gecikme faiz oranı ise, TL için % 4,24, ABD doları için % 3.11 ve Euro için % 2.82'dir⁸. Bu şekilde yüksek faizlerin uygulanması kredi kartı borçlularının daha da sarmala girmesine sebep olmaktadır.

Pek çoğu işsiz ya da geçinme derdi içinde bulunan kredi kartı borçlularının bu şekilde bir düzenlemeye rağbet edememesi doğal karşılanmalıdır. Küçük bir kısım da olsa bu tür kart borçluları kredi kartı borcu sarmalı içinde kıvrınmaktadırlar. Öyle ki borçlularını kredi kartıyla tekrar borçlanma yoluyla ya da gelirleri olmadığı için kredi kartı işlemlerinden faydalanma yoluna gitmektedirler.

V. Kredi Kartları ve Türk Bankacılık Sektörü

Türkiye'de kredi kartlarının ödenmeme oranı diğer kredi türlerine göre (kurumsal krediler, gayrimenkul kredileri, tüketici kredileri vb.) daha yüksek olmakla birlikte (% 10 civarı), bankalar kredi kartlarını dağıtmada çekimser davranmamışlardır. Bunun nedenleri şunlardır:

1. Yurt dışı bankaların kredi kartları ve Türkiye'deki yabancı bankalar tarafından verilen bazı kartlar ülke rating'inin (derecelendirmesinin) üstünde olduğundan bunlar seküritizasyon ile uzun vadeli düşük faizli krediye dönüşmektedir. 2008 yılında seküritizasyon kredilerinde azalma olsa bile vade ve maliyet açısından önemli bir kaynak sağlamaktadırlar.

2. Türkiye'nin kredi rating'i kriz zamanında BBB- olarak Standard and Poors' tarafından teyid edilmiştir. Bu rating'e göre, Türk hazine bonoları (TL bazında) daha riskli olmakta ve karşılık miktarı artmaktadır. Türkiye'de dağıtılan kredi kartlarında karşılık oranı riskten daha az olmakta ve bankalara kaynak avantajı sağlamaktadır.

⁸<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/bgm/yfakk/kkazamif aiz.html>.

3. Halen yürürlükte olan Bankalar Kanunu'na göre kurumsal kredilerde geriye yönelik beş yıl sorumluluk anlayışı banka müdürlerini kurumsal kredi taleplerinden caydırmaktadır. Kredi kartları ise Genel Müdürlük talimatı ile olduğundan, sorumluluk paylaşımı yüzünden kredi kartları şube müdürleri için teşvik edici olmaktadır. Krizden çıkışın üretim ile değil tüketim ile teşviki desteklenmektedir. Kartlara yönelik bonus, milpuan, indirim vb. uygulamalar da bu süreci hızlandırmaktadır.

4. Yurt dışına satılan kredi kartları alacakları, oradaki sigorta şirketleri tarafından daha iyi bir rating ile işlem gördüğü için, çeşitli finansal araçlarla (CDS gibi) yurt dışına ihraç edilmekte ve yurt dışında kaynak oluşturmaktadır. Burada oluşan varlıklar da kriz zamanlarında yurt dışından alınacak bazı sendikasyon vb. kredilerinde teminat gösterilmektedir. Bu, kriz zamanında belirli ölçüde kaynak girişi yaratırken, kötü varlıkların ne kadarının Türk banka portföylerinde bulunduğunu belirsizleştirmektedir.

5. Bankaların kredi kartı alacaklarının Varlık Yönetim Şirketleri'ne devredilmesi ve bunların çok ucuza yabancılar tarafından alınması da yabancı bankaların sahip olduğu aktif yönetim şirketlerine önemli kârlılık sağlamaktadır.

6. Bu yıl içinde TL'nin değer kazanması ile bankaların açık pozisyonlarının 18 milyar TL'ye çıkması, kredi kartları ile yapılan harcamaları (yurt dışı kaynaklardan gelen dövizler açısından) daha cazip kılmaktadır. Bu da banka kârlılığını arttıran önemli bir faktördür.

7. Türkiye'de kredi kartlarına fazla limit verilmesi, tüketicinin borçlarını değişik kartlar ile kapatmasına yol açmaktadır. Bu uygulama bankalara önemli ölçüde faiz geliri yaratmaktadır.

VI. Sonuç

Türkiye'de kredi kartları ile ilgili yapılan kriz dönemleri ve yarattığı ekonomik yapı, bankalar için önemli kaynak yaratmaktadır. Kredi kartları banka kartlarını arttırmakta, yurt dışından verilen kartla-

rın Türkiye'de kullanımını da yurt dışından gelen seküritizasyon kredilerine olumlu katkı sağlamaktadır. Türk bankaları yabancı varlık şirketlerine sattığı kredi kartı alacakları ile de sahip oldukları varlıkları dış kredilerinde teminat olarak kullanmaktadırlar. Açık pozisyon, varlık şirketlerinin kârları, banka dışı kaynak yaratımları da olumlu etkilenmektedir. Bu yapı, bankalarda oluşan kredi kartı alacaklarının banka bilançolarına olumsuz etkilerini azaltmaktadır. Banka yöneticilerinin de kurumsal krediye göre sorumlulukları azalmaktadır.

Tüketici açısından ise iyi kullanılmayan ve aşırı borca sebep olan kredi kartları, bireysel zorluklara yol açmaktadır.

Kaynakça

Avrupa 175 Milyon Dolarlık Batık Kredi Riski Altında, Referans Gazetesi, 28.07.2009, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=126754

Bankalararası Kart Merkezi 2009 Kart Monitör Araştırması.

Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 26333 Sayı ve 01.11.2006 Tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik, 27119 Sayı ve 23.01.2009 Tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Şebnem AKİPEK, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Kredi Kartları", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 52, Sayı:3, Yıl: 2003.

5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu, 26095 Sayı ve 01.03.2006 Tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

2008 yılı aylık istatistiki veriler, <http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx>.

2009 yılı ilk altı aya ilişkin istatistiki veriler, <http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx>.

Yerli Kredi Kartlarının Yurt İçi ve Yurt İçi Kullanımı Verileri, <http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx>.

Yıllara Göre İstatistiki Kredi ve Banka Kartları Bilgileri, <http://www.bkm.com.tr/yillara-gore-istatistiki-bilgiler.aspx>.

<http://www.haberturk.com/ekonomi/haber>.

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/haber>.

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&ArticleID=942169&Date=25.06.2009&CategoryID=101>.

<http://www.tuik.gov.tr/>

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/bgm/yfakk/kkazamif aiz.html>.